

SELF-DETERMINASYON VE TERÖRİZM: PKK TERÖR ÖRGÜTÜ

ÖZET

Uluslararası hukuk alanında bugüne kadar dünya devletlerinin kabul etmiş olduğu genel bir terörizm tanımı bulunmamaktadır. Genelde devletler, terörizm tanımını kendi yasalarında tanımlamakta, ancak genel tanım olarak ise uluslararası örgütlerin, birleşmiş milletlerin çeşitli sözleşme veya antlaşma maddelerinde kabul edilmektedir. Bu ikircikli yaklaşım ise terör tanımını ve kabulünü zorlaştırmakta bir ülkeye göre terör örgütleri mensupları terörist olarak kabul edilirken, bazı ülkeler ise teröristleri özgürlük savaşçısı olarak görmektedirler. Bu tanımlamalar ise ülkelerin terörle mücadelelerini zorlaştırmakta ve bu tanımlardan terör örgütleri faydalanarak diğer ülkelerin lojistik, istihbari ve güvenlik olarak desteklerini almaktadırlar.

Dünya devletlerinin neden bağlayıcı ve açıklayıcı genel bir terör kavramı ve tanımı bulamadığı ve ulaşamadığı konusu mutlaka, gelişmekte olan ülkelerle, çeşitli etnik kimliklerin meydana geldiği devletler bu konuyu mutlaka ele almalı ve sorgulamalıdır. Majör devletler, terörizmin bir din, bir ulus adına, hangi gerekçelerle, hangi saiklerle, nerede ve kimler tarafından hangi şartlar altında işlenirse işlensin hiçbir neden ve faktör terör eylemlerini meşru saymazken, sömürge veya yabancı işgali altındaki halkların self-determinasyon (ulusların kendi kaderini tayin hakkı) ve ulusal kurtuluş için gerçekleştirdikleri eylemleri ve terörist faaliyetleri meşru görmekte ve bu tür eylem gerçekleştirenleri ulusal kurtuluş savaşçısı kabul etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Ulusların kendi kaderini tayin hakkı, Terörizm, Uluslararası hukuk

SELF-DETERMINATION AND TERRORISM: PKK TERRORIST ORGANIZATION

ABSTRACT

In the field of international law, there is no general definition of terrorism accepted by world states. In general, states define the definition of terrorism in their own laws, but as a general definition, it is accepted in various contract or treaty articles of international organizations, united nations. This ambivalent approach complicates the definition and acceptance of terrorism, while members of terrorist organizations are considered terrorists, while some countries consider terrorists as freedom fighters. These definitions make it difficult for countries to fight terrorism, and terrorist organizations benefit from these definitions and receive support from other countries as logistics, intelligence and security.

The question of why world states cannot find and reach a binding and explanatory general concept and definition of terrorism must be handled and questioned by developing countries and states where various ethnic identities occur. Major states, terrorism is committed on behalf of a religion, a nation, for what reasons, motives, where and by whom, under any circumstances, no reason and factor legitimate terrorist acts, while self-determination of colonial or foreign occupation peoples (the right of nations to self-determination) and their actions for terrorist activities and their actions for national liberation are legitimate and regard those who carry out such actions as national liberation fighters.

Keywords: The right of nations to self-determination, terrorism, international law

1. GİRİŞ

Terörizm, dünyanın her yerinde, hukuk devletine, demokratik kuruluşlara, özgürlüklere, insanlığa ve temel değerlere karşı bir tehdit olarak kabul edilmektedir. Hiçbir haklı nedeni bulunmamakta ve günahsız, suçsuz birçok masum ve sivil vatandaş terör faaliyetlerinde hayatlarını kaybetmektedirler. Terörizm, birçok gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde devlet düzenine ve topluma karşı çok yıkıcı etkilere neden olmaktadır. Terörizmi ortaya çıkaran sosyal problemlerin yanında birçok faktörlerden de bahsedilebilir. Terör örgütleri genelde eylemde buldukları ülkelerde politik güç elde etmek için ortaya çıkarlar. Amaçlarına ulaşmak için halka ve devlete karşı şiddet, baskı, şantaj, adam kaçırma, fidye ve tehdit yöntemlerini kullanmaktan çekinmezler. Terörizmin, dünya ülkeleri tarafından ortak olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Her ülke kendine, zamana ve çıkarına göre birçok tanımda bulunmuştur.

Terör örgütlerinin varlığını sürdürebilmesi için bazı şartların oluşması gerekmektedir. İç ve dış destek, propaganda, sürekli eylem, maddi yardım ve lojistik destek bunlar arasındadır (Aydiner, 20004). Dünya

genelinde faaliyet gösteren terör örgütleri eylem ve faaliyetleri için en önemli, gereksinim finansman desteğidir. Terör örgütü militanlarının yaptığı işler yasal olmadığından dolayı örgütün yaşayıp gelişmesi ve sürekliliği için maddi olarak bir gelire ihtiyaç duymaktadır. Gelir elde etmek, beslenme, giyecek, tedavi, barınma, malzeme, mühimmat, haberleşme, iletişim ve silah için ciddi manada bir gelire ve paraya ihtiyaç vardır. Örgüt bu tür ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yasal olmayan yollara başvurmakta ve her türlü organize suç faaliyetlerine başvurmaktadır (Alkan, 2004: 290). Uzun yıllardan beri terörizm ülkemizi, ekonomik, siyasi ve askeri açıdan meşgul etmekte ve devletimiz terörle mücadele kapsamında ciddi manada ekonomik kayıplar yaşamaktadır.

2. TERÖR, TERÖRİZM TANIMI VE TARİHÇESİ

Terörizm kelimesi Fransız ihtilali sırasında ve Jakobenlerin döneminde doğmuştur. Terörizm, önce siyasal baskı ve sosyal kontrol aleti olarak kullanılmış ve devlet eylemi ile eşanlamli kabul edilmiş, Jakobenler kendileriyle ilgili konuşmalarda teröristi olumlu manada kullanmışlardır (Altuğ,1995: 19).Latineden türetilen terör kavramının Türkçedeki karşılığı “korku” dur. Aynı zamanda dehşet ve tedhiş anlamına da gelmektedir. Terör ve Terörizm kavramları arasındaki ayrılıklar vardır. Terörizm, terörden farklı olarak siyasal amaçlar için örgütlü ve sistemli ve sürekli terör kullanmayı bir yöntem olarak benimseyen bir strateji anlayışıdır (Denker,1999: 3). Terör amaçsız olarak dar anlamli sistematik olmayan bireysel bir davranış olarak kabul edilmekte, terörizm ise siyasal amaçla bilinçli olarak yapılan, sistemli ve hesaplı bir amaç taşımaktadır (Yıldırım, 2000: 681).

Kısacası terör veya terörizm, belli bir siyasal yapıyı zora sokan ve onu değiştirmek için sistemli olarak kullanılan toplumu ve kitleleri paniğe, kargaşaya sürükleyen, örgüt tarafından sistematik bir şekilde uygulanan şiddet eylemleridir. (Zafer,1999: 10). Terörizm, Fransız ihtilalinden sonra ortaya çıkmasına rağmen ve Fransız ihtilalinden sonra kavramlaşan bir olgu olmasına rağmen aslında terör insanlık tarihi ile beraber ortaya çıkmıştır. (Zafer,1999: 12). Tarihte birçok imparator, sultan ve yöneticiler de düşmanlarını ortadan kaldırmak için sistematik olarak terörizmden faydalanmışlardır.

Bürütüs ve arkadaşlarının Roma imparatoru Sezar’ı öldürmeleri siyasi açıdan tarihsel olarak önemli bir bireysel olarak yapılmış terör olayıdır. Sezar’a yapılan bu eylem siyasal bir nitelik taşımakta olup, eski rejimi yıkarak yeni bir rejim olarak cumhuriyeti kurmaktadır. Sezar’ın öldürülmesi imparatorluğu siyasal olarak zora sokmuş ve derin yaralar açmıştır. Terörizm, İslamiyet tarihinde de vuku bulmuş ve yönetim açısından ciddi sıkıntılara sebep olmuştur. İslam halifelerinden olan ve reşit halifeler olarak bilinen, Hz. Ali, Hz. Ömer ve Hz. Osman’da teröre kurban gitmişlerdir (URL 6).

Sultan Alparslan ve Osmanlı imparatoru 1. Murat’ın öldürülmeleri bir terör olayı olmasına rağmen, bu ülkelerde ki siyasal yapıyı, rejimi ve devletin yönetimin etkilememiştir. Dini kullanarak terör örgütü kuran ve bunu kurumsallaştıran, din adına terör estiren kişi Hasan Sabah’tır (Kongar, 2001: 77). Tarihte Haşhaşiler denen bu örgüt, birçok Selçuklu komutanına suikast yapmış ve Selçuklu veziri Nizamımülk’ öldürmüşlerdir. Ülkemizde de 15 Temmuz’a giden süreçte dini kullanan bir yapı oluşmuş, ülkemizde birçok gazeteci, ilim adamı insanla bu terör örgütü tarafında katledilmiştir. FETÖ terör örgütü denilen bu yapı dini bir cemaat şeklinde yapılmış ve dini kullanarak devletin en önemli kurumları olan askeriye, adliye ve mülkiyede örgütlenmiştir. Buradan elde ettiği güçle 15 Temmuz darbesine kalkışmış ve devleti ele geçirecek rejimi değiştirmeye çalışmıştır.

Terörizm, ihtilal öncesi ve ihtilal esnalarında monarşinin ve halkın kullandığı bir silah olmuştur (Zafer,1999: 12). Hindistan’da, Hür Kardeşlik Örgütü, Rusya’da ki Bolşevikler ve İspanya’yı kana bulayan ETA tarihte ki en önemli terör örgütleridir (Altuğ,1995: 27). İrlanda’da ki İRA, İtalya’da ki Kızıl Tugaylar, Almanya’da ki Bader Mainof Çetesi bunlardan bir kaçıdır. Bako Haram, El Kaide, IŞİD ve yıllardır ülkemizi uğraştıran etnik temelli bölücü örgüt PKK günümüzde ki en önemli terör örgütleridir.

Bu gün için ve gelecekte olabilecek terörizmle mücadele yapılabilmesi ve devletlerin terörle yaptığı mücadeleden başarılı çıkması için “terör” tanımının mutlak suretle yapılması gerekmektedir. Ama bu ana kadar uluslararası düzeyde üzerinde uzlaşıya varılmış bir terör tanımı maalesef bulunmamaktadır. Yine uluslararası anlaşmalarda ortak bir “terör” tanımı bulunmamakta ve terörü kökten yasaklayan bir uluslararası anlaşma bulunmamaktadır (Kaya, 2005: 4).

Bugünün dünyasında terörizm ve terör ile ilgili ortak tarif yapılamamıştır. Genel olarak yapılan tanımlar, devletlerin ideolojik bakışına, kültürel, dini ve etnik yapısına ve ülkelerin siyasal bağlantılarına ve diğer devletlerin o ülke üzerinde ki çıkarlarına göre değişiklik göstermektedir. Bu tanımlamaların değişiklik ve farklılık göstermesi terörist gruplarının bazı ülkelere, özgürlük ve insan hakları savunucuları olarak görülmelerine neden olmaktadır (Yıldırım, 2000: 681). Bu tür tanımlamalar örgütü cesaretlendirmekte ve kendilerini bir halkın savunucuları olarak görülmelerine neden olmanın yanında birçok devletinde desteğini almaya neden olmaktadır. Majör devletlerin lojistik ve istihbari desteğini alan etnik temelli terör örgütleri taban bulmada ve halkın desteğini almada zorluk çekmemektedir.

Teröre ve terörizme farklı yaklaşımlar bu kavramları zihinleri bulandırmaktadır. Teröre bulaşmış kişiler ve terör estirenler bazı ülkelerde özgürlük savaşçıları olarak görülmesi, bazı ülkelerde ise hain ve bölücü olarak nitelendirilmesi terörizm konusunda mücadeleyi imkansız hale getirmektedir. Yapılan terör eylemlerinin niteliğini ve nedenini dikkate alanlar olmasına rağmen dikkate almayanlar teröre ve terörizme farklı yaklaşım içerisinde bulunmaktadır (Purver, 1996: 5).

İnsan yaşamında şiddetin varlığı değişmez olmakla birlikte, şiddetin kendisini ifade biçimi ve kendisine yüklenen anlam farklı olabilmektedir. Şiddetin bütün şekilleri, sosyal ve yasal olarak formüle edilmesine rağmen sosyo-politik olarak değerlendirildiğinde faileri ve kurbanları bakımından farklılıklar arz edebilir. Bundan dolayı, siyasal şiddet ve onun en yaygın şekli olan terörizmde kavramsal olarak evrensel değildir. Çünkü siyasal şiddet kavramını oluşturan şiddet olgusu zamandan zamana, toplumdan topluma, devletten devlete, yazardan yazara farklılık göstermektedir (Beşe,2002: 1).

Terörizm, bireylerin veya azınlıkların şiddete dayanan, kişilere, mallara ve kurumlara dönük siyasal eylemi bireylerin ya da azınlıkların şiddete dayanan ve kişilere, mallara ya da kurumlara yönelik siyasal eylemi, cinayet, rehin alma, patlayıcı kullanma, olabildiği gibi ülkenin bağımsızlığı, siyasal rejimin devrilmesi, devletin siyasetinin bir kısmına itiraz etme gibi amaçları da olabilir (Büyük Larousse, 1986: 11445).

Terörizmin pek çok çeşidini tek bir teoriyle açıklamak mümkün görünmemekte ve tek bir eksene indirgemek gibi yaklaşımlar muğlak ve yanıltıcı olabilir. Örneklemeler ve uygulamalar göstermiştir ki terörizm yoktur. Terörizmler vardır. Bundan dolayı hem dünya ölçeğinde hem de bölgesel niteliğinde birçok uluslararası anlaşma olmasına rağmen ve bunu birçok devle imzalamasına rağmen bugüne kadar standart bir terör tanımı yapılmamıştır (Beşe, 2004: 39). Ortak bir terör ve terörizm tanımı yapılması itirazlara ve tartışmalara neden olmaktadır.

Dönmezer göre terör, “Şiddetin sosyal, ulusal, ırksal, dinsel, fesat çıkarıcı ve benzer nedenlerle diğer sosyal sınıflar arasında çatışmalara, savaşlara sebep olmak için halkı tahrik ve kışkırtmak üzere planlı, programlı ve hukuka uygun olmayan yolların kullanılmasıdır (Dönmezer,1989: 12). Tiefenburn ise terörizmin unsurlarına atıf yaparak terörizmin unsurlarını öne çıkararak terörün görüldüğü gibi olmadığı ve bunun sorgulanması gerektiğini belirtmiştir. Ne şekilde olursa olsun şiddete başvurulması, masum vatandaşların ve sivillerin hedef alınması, kasit olması, düşmanı korkutma, baskı altına alma amacının olması, askeri, etnik. İdeolojik, kültürel, dinsel ve dilsel amaçlarının olması ve bu amaçları taşıması terörizm suçunu oluşturmaktadır (Kaya, 2005: 19).

Terörizm, iktidarı etkilemek, belirli bir davanın veya sorunun propagandasını yapmak üzere kendileri adına veya herhangi bir ülkenin menfaat ve çıkarları doğrultusunda hareket ederek iki tarafında çıkarlarının örtüştüğü ve birbirinden faydalandığı bir yapılanma olup, toplumun belli bir bölümünde korku ve yılgınlık oluşturmak, panik yapmak üzere tasarlanmış, oluşturulmuş uluslararası düzeyde yasaklanmasına rağmen bazı devletlerce ideolojik olarak kullanılan bir aparat ve uluslararası bir stratejidir.

Keleş'e göre terörizmin asıl gayesi, siyasi iktidarı ele geçirmek isteyen güçlerin, iktidarı yıpratarak baskı altına almak istediği toplumu sahipsiz ve kendisine sahip çıkacak otoritenin olmadığına inandırarak kaostan faydalanıp yaptıkları şiddet eylemlerinde faydalanmaktır. Bunların yanında müesses nizami, düzeni korumak için bazı kesimleri kışkırtarak, bu çevreleri güçlü bir yönetim oluşturmak için onları şiddet eylemlerine sürüklemekte madalyonun diğer yüzüdür (Keleş ve Artun, 1982: 3). Gunter'e göre ise terörizm, bir savaş olduğundan dolayı, bir suçtur ve bir stratejiyi uygulamadır. Terörizm, aynı zamanda bir ideoloji olduğundan terörizme karşı politik bir yaklaşım benimsenmelidir. Terörizm, aynı zamanda siyasal yoldan amaçlarına ulaşamayacak kişilerin yaptıkları bir gerçekliktir. (Bal, 2003: 29).

Bütün dünya devletleri, kimin terörist, kimin özgürlük ve adalet savaşçısı olduğunu belirtmelidir. Terörizmin ne anlam ifade ettiğini ve mutlaka tanımının yapılması veya bu konuda bir uzlaşma sağlanması gerekir. Aksi takdirde devletler terörü kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilir. Zaten şu anda da yapılan budur. Her devlet dünyadaki birçok terör örgütünü desteklemede ve kullanmaktadır.

Gelişmekte olan devletler, bir taraftan milli özgürlük hareketlerini ve yabancı egemenliğinin her türüne karşı uyguladıkları şiddet hareketlerini terör kavramı dışına çıkarmak isterken, sömürgeci, ırkçı yabancı rejimlerin halklara uyguladıkları baskı hareketlerini yani devlet terörünü terör kavramı içerisine almaya çalışmaktadırlar (Zafer,1999: 12).Terörün tanımlanmasında karşılaşılan en önemli sorunların basında self- determinasyon hakkının kullanıldığı düşünülen ulusal kurtuluş hareketlerinin konumunun belirlenmesi gerekmektedir. Güney Afrika Cumhuriyeti, Siyonistler, İngiltere ve Filistin Kurtuluş örgütü önderleri İsrail tarafından bir zamanlar terörist ilan edilmişken, bu gün bu örgüt liderleri yönetim kadrosunda bulunmaktadır (URL 6). Ülkeler arasında ortak bir anlayış olmaması, terörizm tanımını zorlaştırmaktadır. Bunun en büyük sebebi terörizm ile özgürlük mücadelesi arasında görüş birliğine varılmamış olmasıdır. Bu nedenden dolayı terör konusunda çifte standart uygulanmaktadır (URL 2).

Terörizm, bir ideoloji, bir doktrin, bir fikir olmamakla aslında bir yöntem, taktik, strateji ve savaş şeklidir. Asıl olan terörizm ile savaş ve savaşın türleri arasında bir ayırım yapılması gerekmektedir. Terörizm, örgütlü olarak yapılan kural tanımayan bir şiddet biçimidir. Savaşın her türünde bir kural olmasına rağmen terörizmde bir kural yoktur. Bu da savaşın, terörden ayrı olarak kabul edilmesini gerektirmektedir. Savaşlarda uluslararası kabul edilmiş bir hukuk vardır.

Terörizmin içerdiği şiddet savaş çağrısını yapıyor olsa da; terörizmin kuralsız oluşu savaştan en önemli ayrıcalığını teşkil etmektedir. Zira savaşın hiçbir türünde kuralsızlık yoktur. Savaşın uluslararası ve ulusal kurumları teşekkül etmiş, hukuku belirlenmiştir. Terörizm barış döneminde var olan ekonomik, sosyal veya politik mücadeleye değişik bir yöntemle silahı ve şiddeti sokmaktadır. Yıpratma stratejisi ile güç dengesini terörizmi de destekleyen merkezlerin yararına çevirmeye çalışmaktadır (Tavas,2000: 17). Ancak şu bir gerçek ki bazı savaşlarda uluslararası bir takım kurallar olmasına rağmen ülkeler bu kuralın dışına çıkmakta ve savaşlarda da birçok masum sivillerde hayatlarını kaybetmektedirler. Bazı savaşlarda kimyasal silah kullanılmaktadır. Son günlerde olan Azerbaycan Ermenistan savaşında Ermenistan sivil yerleşim yerlerine füze atmış ve saldırılarda birçok masum Azerbaycan vatandaşı ölmüştür. Yine Suriye savaşında rejim kimyasal silah kullanmıştır. Bosna-Hersek'te Yugoslavya devlet rejimi sivil vatandaşları katletmiş ve toplu mezarlar ortaya çıkmıştır. Savaş suçu işlenmiştir. Savaşlar her ne kadar terörizmden ayrı olarak kabul edilse de savaşın bazı biçimleri terörizmle örtüşmektedir.

Terörizm, stratejilerinin başarılı olması için itaat ve baş eğmek gerekir. Bu yüzden adam öldürme dâhil, her türlü baskı, yıldırma ve işkence örgüt içerisinde yoğun bir şekilde kullanılır. Terör örgütleri, belli bir örgütsel yapılanmalara sahip olup aynı amaç ve aynı hedeflere yönelmiş kişilerin organize oldukları yapılardır. Eylem yapabilmek için belli bir plan dâhilinde hareket edilmekte ve eylemin hazırlanmasında ve gerçekleşmesinde birçok örgüt elemanı görev almaktadır. Bazı örgütlerin yapılanmasını değişiklik arz etmektedir. Gizliliği esas alan terör örgütlerinin hemen hemen hepsinin yapılanmasında hiyerarşik bir emir komuta zinciri vardır (Çağlar,1995:124). Terör örgütlerinin bazılarında karmaşık ve örgüt mensuplarının bir birlerini tanımadığı hücre tipi örgütlenmelerde söz konusudur. Hücre tipi örgütlenmeler üzüm salkımı şeklinde olduğu için bir hücrede ki bir militan diğer hücrede ki militanı tanımamakta ve bu durum örgütün çözülmesini ve yapılan eylemlerin oratya çıkarılmasını zorlaştırmaktadır. DHKP-C (Devrimci Halk Kurtuluş Partisi)'de bu tür bir örgüt yapılanması vardır. Yine ülkemizde ortaya çıkarılan ve kanlı 15 Temmuz darbesini gerçekleştiren FETÖ terör örgütünün yapılanması ise meslek grupları şeklinde olduğu için çalışmalarını gizlilik içerisinde yapmış ve bugüne kadar halen çözülebilmemiş değildir. Çünkü bir meslek grubunda ki örgüt mensubu diğer meslek grubunda ki örgüt elemanını tanımamaktadır. FETÖ terör örgütü bu tür yapılanmasına rağmen genel olarak diğer terör örgütlerine lider ve emir komuta açısından benzerlik göstermektedir. Birçok terör örgütü ise elemanlarına kod isim vermektedir. Kent ve kırsal alanlarda ki teröristler barınma, saklanma ve aranma açısından farklılık arz etmektedir. Birçok terör grupları örgütsel faziletlerini sürdürürken normal hayatlarına da devam etmişlerdir. Eylem yapacakları zaman gruba katılmakta ve eylem bittikten sonra işlerine, evliliklerine ve arkadaşlıklarına devam etmiş ve sosyal hayattan kopmamışlardır. PKK için söylenen gündüz külahlı, gece silahlı bunun en iyi örneğidir. Kent teröristleri ise kod adı kullandıklarından ve örgütlenme biçiminden dolayı yıllar geçtikten sonra yakalanmışlardır.

Ülkemizi uzun süreden beri terörle meşgul eden ve kendilerini Kürtlerin bağımsızlığını savunan ve bağımsızlığı silahlı terör eylemleriyle alacağını ve bu hakkın ulusların kendi kaderini tayin hakkında gördüklerini belirten PKK adlı bölücü örgüt militanlarının birçoğu köyde sosyal hayatını devam ettirirken gece eyleme katılmakta ve eylem sonunda köyüne geri dönmekte ve normal hayatına devam etmektedir. Örgüt militanlarının, özellikle kırsalda yaptığı terör eylemlerinden sonra bir köylü gibi yeniden köy hayatına döndüğü ve eylem yapacağı zaman dağdaki eylemcilerle buluşup teröre bulaştığı bilinmektedir.

Bazı terör örgütleri dikey olarak örgütlenmişlerdir. Bu tip bir örgütlenme örgütün en az zarar görmesini sağlar. Teröristler birbirlerini tanımadığından dolayı ve hücre sistemi olarak örgütlenmelerinden dolayı yakalananlar konuşsa dahi örgüt en az zarar görmektedir (Hafizoğlu, 2000: 30). Bir terör örgütünün yapılanması merkezkaç kuvvet olarak tanımlanabilir. Bu merkezkaç yapıyı güneş sistemine benzetilebiliriz Bu tür örgüt yapılanmasında örgüt liderler güneşe benzetilmekte üyelerde güneşin doğrudan etki alanı içinde yer alan gezegenler olarak değerlendirilmektedir (Hafizoğlu, 2000: 40). Bu tür benzetmeler birçok terör örgütleriyle uyuşmakta ve bu söylemler kullanılmaktadır. Çünkü terör örgütleri lidere dayalı bir yapılanmadır. Lider mutlaka kutsandır ve diğer örgüt mensuplarından farklı özellikler kendisinde olduğu kabul edilir. PKK adlı bölücü örgüt lideri de örgüt içerisinde etrafını aydınlatan biri olarak görülmekte ve kabul edilmektedir. Dolayısıyla hemen hemen bütün terör örgütlerinde bu figür işlenmektedir.

Kürt kadın hareketi olarak yayın hayatına başlayan Hêviya Jinê dergisine göre bu hareketin kurucu gücü olarak Öcalan erkek olarak görülmesinin yanında ona biçilen ve düşünülen ve değer, bir erkek lider olmasına rağmen, erkekliğinden arınmış kutsal bir aşkın cinsiyetsiz bir kişisi olarak kabul edilmekte ve Kürt kadınları Öcalan'ı bu dünya ile ilişkisi olmayan tamamen ahiretle ilgisi olan bir lider, bir figür olarak görmektedirler (Tokdoğan, 2013: 47). Derginin "Perspektif" bölümünün "Güneşten Hüzmeler" adlı başlığında Öcalan'ın sözlerine yer verilmektedir. Örgüt lideri Öcalan güneş, sözlerinin ise güneş ışığı olarak kabul edilmektedir. Öcalan'a atfedilen bu değer, liderin kutsallaşmasını sağlamak ve onu erkek bir liderden ziyade Kürt halkını temsil eden kutsal bir aşkın yaşayarı ve savunucusu olarak kurgulanmak istenmesidir. Bu yönleriyle ortaya çıkarılmak istenen Öcalan'da "Ben burada Kürtlerin onurunu temsil ediyorum ve ölünceye kadar da bunu çiğnetmem" sözleriyle kendisini ifade etmektedir (Hêviya Jinê, 2011: 7).

Terör örgütleri, örgütlenip belirli bir alt yapıyı oluşturduktan itibaren iç ve dış kamuoyuna kendilerini duyurma ve dikkatleri, yürüttükleri mücadelenin üzerine çekmeye ve halkı baskı altına almak ve güçlü olduklarını bildirmek ve çok ses getirecek iyi bir hedef seçerek eylem safhasına geçerler.

Ülkemizde PKK adlı terör örgütü de örgütlenme aşamasını tamamlayıp ve belli bir güce eriştikten sonra 1984 yılında Eruh ve Şemdinli baskınlarıyla iç ve dış kamuoyuna seslerini duyurmuş ve dikkatleri üzerlerine çekmeye çalışmak istemiştir (Dilmaç,2004: 360). Terörizmin amaçları değişmekle birlikte esas alınan asıl amaç hedef kitleleri yıldırarak, yönlendirmek ve yönetmektir. Bir davayı ve anlaşmazlığı, bir sorunu yerel, bölgesel ya da küresel alanda sorun haline getirerek çözüm sağlamaktır. Şiddet mutlaka olmalı ve yapılan eylemlerin sonunda kitlelerde baskı, korku ve yılgınlık yaratılmalıdır (Aydın, 2004: 310).

Siyasi terör ve terörizmin temel hedefleri arasında "devletleri siyasi amaçlı yasa değişikliklerine zorlamak", "devlet görevlilerini görevden aldirmek veya cezalandırmak, rakip gruplar ile siyasi savaşa tutuşmak", "devrimle amaçlara ulaşmak", "baskıcıların istenmeyen olarak tasarladığı davranış biçimlerini, bireyleri ya da grupları baskı altına almak veya keyfi olarak seçilmişleri tasfiye etmek" (Wilkinson, 2002: 152) sayılabilir.

Eylemlerinde, şiddete başvurmaya zorunlu oldukları, rakiplerinin kendileri için başka bir yol bırakmadıkları için bu yola başvurdukları tezini işleyerek kendilerini haklı çıkarma için uğraşırlar. Örgüt, bunu bilinçli olarak yapar. Burada yapılması düşünülen temel amaç kendilerini haklı çıkarmak ve alınan hedef kitlenin devletin yanında yer almasını engellemek ve devletin yanında yer alan kitleye de şiddet ve teröre son vermek için üzerlerine düşeni yaptıklarını kendileri için devletin veya kurumların başka bir seçenek bırakmadıklarını işlerler. Yapılması düşünülen asıl temel amaç kamuoyunun zaman içerisinde siyasal otoriteye tepki, kendilerine ise sempati duymalarını sağlamaktır (Çağlar,2000: 916). Ülke gündemini ve ülkemizi yıllardır meşgul eden bir türlü bitirilemeyen ve sonu getirilemeyen etnik

temelli bölücü örgüt PKK'da bu stratejiyi uygulamış, devletin Kürt halkına meşru alanda mücadele etme yetkisini tanımadığından ve bu siyasi alanı daralttığından özellikle kazandıkları belediyelere atanan kayyumdan sonra böyle bir propagandaya başvurmuşlardır. Ateşkes çağrılarını da bunun örnekleridir. Yaptıkları terör eylemlerini savaş olarak görmek istediklerinden ve böyle kabul ettiklerinden dolayı zaman zaman ateşkes çağrısı yapmakta ve savaş istemediklerini kamuoyuna açıklamışlardır. Hâlbuki bu bir savaş değil terör eylemleri ve terörizmdir. Devlette bazen bu oyuna gelerek örgüte inanmıştır. Kış şartlarının verdiği olumsuzluk ortamı geçiren bölücü örgüt, dinlenip kendisini toparladıktan sonra eylemlerine yeniden başlamıştır.

3. PKK TERÖR ÖRGÜTÜ

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı'dan beri günümüze kadar dış destekli bugüne birçok Kürtçü isyanla karşılaşmıştır. Gerek Şeyh Sait isyanı, gerekse Dersim isyanı bunlardan en önemlileridir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada ki soğuk savaş sürecinde ise Marksist ideolojiyle birlikte bölücü Kürtçü örgütler ortaya çıkmıştır. Bölücü örgütlerden en önemlisini PKK terör örgütü oluşturmaktadır (Uzun, 2003: 252). Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde bulunan diğer Kürtçü örgütlerini, baskı, korku ve ölümle ortadan kaldıran PKK bugüne kadar varlığını sürdürebilmiş ve aldığı dış destekle Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı birçok kanlı terör eylemi gerçekleştirmiştir.

Etnik temelli bölücü örgüt PKK şiddet uygulayan diğer ayrılıkçı terör hareketlerinde olduğu gibi, siyasal ve kültürel sorunlar nedeniyle etnik yapıyı da kullanarak insan kaynaklarından faydalanarak tabanını canlı tutmuştur. Yoksulluğu ve toplumsal yapıyı da kullanarak diğer terör örgütlenmelerde olduğu gibi birçok aydın, yazar ve siyasetçiyi öncü kuvvet olarak örgüt mücadelesine dâhil etmiştir (Gürses, 2001: 19).

Birçok ideolojik hareketlerin örgütlenmesinde olduğu gibi, bölücü örgüt PKK'da çoğunluğunu üniversite öğrencilerinin oluşturduğu bir yapı şeklinde ortaya çıkmıştır. Ankara yükseköğrenim derneği içerisinde faaliyet gösteren Abdullah Öcalan, Kesire Yıldırım, Haki Karaer ve Kemal Pir isimli kişiler tarafından PKK'nın ilk örgütlenme çalışması yapılmıştır (Gerçek, 2000: 4). Örgüt partileşme sürecinin temelini ise 1978 yılında Diyarbakır'ın Lice ilçesi Fis köyünde atarak partileşme sürecine geçmiştir. Yaptıkları birinci kuruluş kongresinin ardından örgüt profesyonelleşerek, amacını ve stratejisini devrimci halk savaşı olarak benimsemiş ve metotlarını uygulamaya koymuşlardır (Bila, 2004). Örgütün adı ise kurucusu olarak bilinen Abdullah Öcalan'dan alarak Apocular ve ulusal bir mücadeleye atıfta bulunarak Ulusal Kurtuluş Ordusu adını almıştır. Örgüt daha sonra partileştiğinden dolayı adı PKK (Partiye Karkeren, Kürdistan İşçi Partisi) olmuştur (Gerçek, 2000: 6).

1984 Haziran'ında silahlı propaganda birliği oluşturulmuş ve bu oluşturulan birim, Kürdistan Kurtuluş Birliği (HRK)'ne bağlanmıştır. Tüm hazırlıklarını tamamlayan örgüt 15 Ağustos 1984 yılında kalabalık bir grupla Eruh ve Şemdinli'ye saldırarak silahlı mücadeleyi ve kendi ifadeleriyle benimsedikleri uzun süreli devrimci halk savaşını başlatmış oldular (Gürses, 2001: 85). PKK terör örgütü zaman zaman strateji ve taktik değiştirerek kentlerde de canlı bomba eylemleriyle halkı korku ve paniğe sevk ederek kentlerde de hâkimiyet kurmaya çalışmıştır. Diyarbakır dâhil birçok ilçeye dağıtılan militanlarını indirerek terör estirmiş ancak yeterli halk desteğini bulamamıştır.

PKK terör örgütü amacını, Marksist-Leninist ideoloji doğrultusunda "Bağımsız Birleşik Kürdistan" kurmak olarak belirtmiştir. Bölücü örgüt bu amacına, propaganda yoluyla halkı bilinçlendirip etkileyerek, silahlı eylemlerle ve şiddeti esas alarak güvenlik güçlerini zaafa uğratmak ve ekonomik yapıyı hedef alarak, sabotajlarla, bombalarla devlet gücünü yıpratıp devlet otoritesini zayıf göstermek üzerine kurmuş ve sonuca böyle ulaşacağına inanmıştır (URL 1).

Bölücü örgüt PKK'nın Türkiye'yi bölgede zayıf bırakmak isteyen birçok devletin desteğini alarak ülkemizin gelişmesini engelleyerek ülke ekonomisini çökertmek amacı da gütmektedir. Örgüt amaçlarını gerçekleştirebilmek için silahlı mücadeleyi temel almıştır. Bu mücadele için de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere silahsız ve masum bölge halkına karşı katliamlara girişmiş, ekonomiyi zarara uğratmış, geri kalmışlığı istismar ederek bölgeye devlet tarafından getirilecek yatırım ve hizmetleri engellemek için araç gereç, kuruluş ve tesislere sabotaj türü saldırılarda bulunmuş, turizm sektörünü baltalamak için de turistik tesis ve kuruluşlar ile turistlere saldırmış ve ülkeye turist gelmesini engellemek için yurt dışında propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur (URL 6).

PKK terör örgütü amacına ulaşmak için uzun süreli devrimci halk savaşının gerektirdiği, stratejik savunma, stratejik denge ve bir sonra ki aşama olan stratejik saldırıyı seklinde benimsemiştir (Usta, 2003: 38). Silahlı mücadelenin yapılacağı bölgenin özelliği köylülerin yoğun olarak yaşadığı ve devletin egemenliğinin tüm coğrafyaya nüfuz edemediği bir sosyal yapıya sahiptir. Devlet, ancak büyük yerleşim merkezlerinde etkili olabildiğinden örgütün silahlı mücadelesi devlet örgütlenmesinin zayıf olduğu böyle bir bölgede başlamıştır. Böylece bilgi akışının az olacağı bir coğrafya ile kamu örgütlenmesinin zayıf ve az olduğu alanlardan başlatılacak faaliyetler bir süre sonra kırsal alana yayılmıştır. Devletin kamu kuruluşları bu bölgelerde zayıf ve yetersiz oluşu ve ulaşım sorunu halkı, şiddetin etkisine açık duruma getirmiştir. Örgütün yapmaya çalıştığı yoğun şiddet kullanarak halkın devletle olan bağlarını kesmek ve ardından siyasal ve askeri olarak örgütün güçlenmesini sağlamaktır.

Kırsal bir kez ele geçirildikten sonra da devlet sadece büyük yerleşim alanlarına hapsedilmiş olacak ve halkla bağları kopan devletin bilgi alması da engellenmiş olacaktır. Kırsal gücünü kaybeden devlet tüm gücünü ve kuvvetini ise kentlere kaydıracaktır (URL 6). Örgütün uygulamaya koyduğu bu strateji ve taktik Çin’de Mao Zedung’un uyguladığı uzun süreli devrimci halk savaşının bir örneğidir. Kırsal ve kırsalı ele geçiren ve hâkimiyet kuran devletin bu alanlarda çekilmesiyle birlikte gücünü artırmış olan bölücü örgüt mücadeleyi halka dayandırarak kentlere doğru ilerlemeye başlayacak ve kentteki sivil unsurlarla birleşip devleti buralarda da mağlup etmek üzere çalışacaktır.

Devlet tarafından boşaltılacak bu alanlarda bölücü örgüt hâkimiyetini güçlendirirken, devletin gücü ise gittikçe zayıflayacaktır. Örgütün kontrolüne giren bu alanlarda ki halk devletin yerine örgütün hâkimiyetine ve kontrolüne girmiş olacak ve böylece köylüleri yanına alan örgütün silahlı gücü büyümüş olacaktır. Tüm kırsal alanlarda hâkimiyet sağlayan örgüt ikinci aşama olarak şehirleri kuşatmaya çalışacak ve kentteki bir kısım halkı yanına alarak halkı ayaklandırmaya çalışacak ve gittikçe örgüt güçlenip ayaklanma ve isyan büyüyecektir (Özcan, 2001: 75).

4. SELF-DETERMİNASYON VE AYRILMA HAKKI

Ulusal kurtuluş hareketlerinin uluslararası hukuku ilgilendirip ilgilendirmediği tartışmaları devam etmektedir. Bazı yazarlara göre ulusal kurtuluş hareketlerinin uluslararası hukukun konusu olması için self-determinasyon ve yönetilemeyen bölgelerle ilgili hukukun geliştirilmesine bağlıdır (Shaw, 2017: 195). Marx’ın ve Lenin’in ekişinde kalanlar için “kurtuluş hareketi” tanımı “sömürgecilik” karşıtı bir teori olarak kabul edilmiştir. Bu görüşe göre günümüzdeki self-determinasyon hakkının ve ulusal kurtuluş hareketlerinin kuvvet kullanabilmesinin meşruluğu güçlü bir dayanağa sahiptir (Taşdemir, 2017: 18).

Ulusal kurtuluş hareketi bir başka tanıma göre, belirli bir bölgede self-determinasyon hakkına sahip olan ve bu bölgeyi yönetmekte olan devlet tarafından bu hakkın kullanılmasına izin verilmediği için bu hakkı elde etmek adına savaşan gruplar olarak ifade edilmiştir (Malanczuk, 2002: 104). Bu tanımlamada ulusal kurtuluş hareketlerinin fikirselsel olarak ortaya çıkan altyapının silahlı mücadeleye dönüşmesinin sonucunda ortaya çıkan savaş durumu tanımlanmış olup, hakkaniyet esası gözetilerek self-determinasyon hakkının var olması durumu ön şart olarak belirtilmiştir (Bernhardt, 1982: 245). Messina ise ulusal kurtuluş hareketlerinin sömürgeci, ırkçı ve yabancı işgaline karşı self-determinasyon hakkının var olduğu durumlarda söz konusu olduğunu belirtmiştir (URL 7).

Birleşmiş milletler genel kurulu tarafından 20 Aralık 1965’te kabul edilen 2105(XX) sayılı sömürge yönetimi altında ki ülkeler ve insanlara bağımsızlığın verilmesi beyanının uygulanması kararında, sömürge yönetimi altında bulunan halkların self-determinasyon hakkını kullanabilmeleri ve bağımsızlıklarını elde edebilmeleri için verilen mücadeleler görülmüş ve bu kararlar birlikte bütün devletleri sömürge ülkelerinde ki ulusal kurtuluş hareketlerini maddi ve manevi desteğe çağırmıştır (URL 5).

12 Aralık 1973 tarihinde Birleşmiş milletler genel kurulu tarafından kabul edilen 3103(XXXVIII) sayılı kararında “Sömürge, yabancı üstünlüğü ve ırkçı rejim altındaki halkların, self-determinasyon haklarını kullanmaları ve bağımsızlık için mücadele vermeleri meşrudur ve uluslararası hukuk ilkelerine tamamen uygundur” ifadesine yer verilmiştir (URL 5).

Bernhardt’a göre “Pan-İslamcılık, Pan-Afrikanizm ve uluslararası komünizm gibi anti-sömürgeci hareketlerin yarattığı beklentilerin aksine, 1945 yılında birleşmiş milletler şartının XI bölümünde “self-

determinasyon” ideolojisi sömürge güçlerine geniş bir takdir yetkisi verirken, sömürge halklarına ise bağımsızlık verilmesi konusunda direnmenin kapsamını oluşturmuştur. Ulusal kurtuluş hareketlerinin meşru statüsü bugün birleşmiş milletler sözleşmesinde yer alan “self-determinasyon” ilkesinin gelişiminin öncü bir ifadesini oluşturmaktadır” (Bernhardt, 1982:246). “Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, self-determinasyon hakkına sahip olduklarını kabul eden sömürge yönetimi ve yabancı hâkimiyeti altındaki halkların mücadelelerinin meşruluğunu, bu halkların kendi imkânlarıyla ilgili hakkı elde etme metotlarında haklı olduklarını kabul eder (URL 4).

Self-determinasyon hakkının iki boyutu olduğu kabul edilmektedir. Self-determinasyon “iç self-determinasyon” ve “dış self-determinasyon” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Self-determinasyon, anlam olarak, “öz belirtim” ya da “kendini yönetme hakkını belirleme” olarak kabul edilmiştir. (URL 3). İç self-determinasyon bir devlette yaşayan bir halkın kendilerini yönetmek istediği hükümetin yönetim şeklini belirlemek olarak tanımlanmıştır (Koçak, 2018: 148). Dış self-determinasyon ise bir halkın istediği bir devletin maiyeti altında yönetilmesini istemesidir. Dış self-determinasyon başka bir açıklaması ise bir insan ya da halk topluluğunun kendilerini yönetmek istediği devleti seçmeleridir. Bu iki seçenekteki seçim hakkı, bir halkın veya bir ulusun var olan ve üzerinde yaşadığı herhangi bir devletin otoritesi altına girmek olabileceği gibi ilgili topluluğun, yeni bir devlet kurmak istemesi veya bağımsızlığını kazanması şeklinde de gerçekleşebilir (Koçak, 2018: 85).

İç self-determinasyonun dış self-determinasyona evrilmesi sonucu belli bir bölgede yaşayan halk topluluğunun kendilerini yönetecek devleti kurma ya da ele geçirme mücadelesi ulusal kurtuluş hareketlerine dönüşmektedir.

Self-determinasyon hakkını terör örgütleri kendi lehlerine kullandıklarından dolayı bu hak son derece tehlikeli bir nitelik taşımaktadır. Öktem göre, self-determinasyon kavramı, teröristlere bir tür bağımsızlık kazandırma ile birlikte ve terörizm yasallaşmaktadır (Öktem, 2004: 146). Bugün için birçok ülkede yaşanmış olan ulusal kurtuluş hareketleri uluslararası hukuka göre maalesef self-determinasyon hakkı üzerinden anlamlandırılmaktadır. Ulusal kurtuluş hareketleri, uluslararası hukukun bütün kural ve kaidelerine uygun davranırsa bile terörle iltisakı bulunduğundan bu hareketlerin self-determinasyon hakkına sahip olduğu anlamı çıkarılmamalıdır.

Terör örgütleri, self-determinasyon hakkını, yapmış oldukları gayri meşru mücadeleden meşru mücadeleye geçtiklerini ve haklı olduklarını dünya kamuoyuna açıklamanın ilk adımı olarak görmekte ve bu hakkı terör üzerinden anlamlandırmaya çalışmaktadırlar. Otoriteye karşı ayaklanmanın, mevcut ulus devletten toprak koparmanın ve belli bir bölgede bağımsız bir devlet kurmak için yapılan terör hareketlerinin Self-determinasyon hakkıyla bir irtibatı yoktur. Self-determinasyon hakkından bağımsızlık için mücadele eden bir ulusal kurtuluş hareketi çıkarmanın hiçbir mantığı olmadığı gibi bu tür terör hareketlerinin self-determinasyon hakkıyla bir ilgisi yoktur. Bugüne kadar self-determinasyon hakkının kimleri kapsadığı, bu hakkın öznesinin kim olduğunun bilinmemesi ve terör tanımının yanında halkın tarifinin yapılmaması terör örgütlerini cesaretlendirmektedir.

Ulusal kurtuluş hareketlerinin BM tarafından tanınması self-determinasyon hakkına sahip olduğu ölçüde mümkün olabilmektedir. Self-determinasyon hakkı bulunmayan silahlı grupları desteklemek, devletlerin içişlerine karışma yasağına aykırılığa sebep olabilmektedir (Kocaman, 2004: 64). Ulusların kendi kaderini tayin hakkı olan self-determinasyon hakkına, Birleşmiş milletler antlaşmaları, sömürge yönetimi altındaki bölge ve halklara bağımsızlık verilmesine ilişkin bildirimler, ikiz sözleşmeler, dostane ilişkiler bildirgesi gibi uluslararası sözleşmelerde yer verilmiş ancak bu sözleşmelerde hakkın öznesinin halklar olduğu belirtilmiştir. Halk ise ulus, azınlık yahut etnik gruptan farklı bir kavramı ifade etmekte olup ve bir ülke halkının bütünüdür yani tamamını içine almaktadır. 1975 yılında kabul edilmiş, Helsinki nihai senedi de benzer bir içeriğe sahip olmasına rağmen senet, asıl olarak hakkın muhatabının sömürge hakları olduğunu belirtmekle beraber self-determinasyon hakkının bütün halklara tanınması gerektiğini belirtmiştir. Ancak bu hakkın kullanıldığında devletlerin egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve sınırların değişmemesi gerektiği ilkeleri de kabul etmiştir. Dolayısıyla bu senet, daha önce çıkarılan belgelerde ki gibi ulus devleti önceleyen ve kabul eden devlet merkezli bir belgedir (Aydın, 2017: 11).

Bu ilkeye dayanarak, PKK/KCK yöneticileri, Kürt siyasal hareketi ve bileşenleri başta olmak üzere ve kendisini Kürt siyasal hareketini yasal temsilcisi olarak niteleyen ve oluşumun siyasi kanadında yer alan HDP temsilcileri de ulusların kendi kaderini tayin hakkı olan self-determinasyon kavramını

dillendirmekte, bu yolla hedeflerine ulaşmak için bölücü örgütün bağımsız bir Kürdistan kurmak için gerçekleştirmiş olduğu, tedhiş, baskı ve terör olaylarını kınamamakta ve bölücü örgüt mensuplarını Kürtlerin kurtuluş savaşını yapan kişiler olarak görmektedir. Ancak kendi kaderini tayin hakkı her halka bağımsız devlet kurma hakkını tanımamaktadır. Dünya üzerinde terör olaylarıyla kurtuluş savaşını verdiklerini iddia eden birçok terörist örgütler bulunmaktadır. Bu örgütlerden, 1976 yılında kurulan Tamil Kaplanları (TEKK) adlı örgüt, Sri Lanka'da Tamil etnik grubunun yaşadığı bölgenin bağımsızlığı için mücadele etmekte ve ülkenin kuzey batısında bağımsız bir devlet kurmak için devlete karşı kanlı bir mücadele yürüten ayrılıkçı bir örgüttür. İrlanda Cumhuriyet Ordusu ya da kısaca IRA'da, Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını savunan, 1969 yılında ortaya çıkan ayrılıkçı örgüttür.

Bask yurdu ve özgürlük veya kısaca ETA ise İspanya ve Fransa sınırları içinde yaşamakta olan, Bask kökenli halka bağımsız bir devlet kurmak amacıyla birçok kanlı terör eylemi gerçekleştirmiş, Marksist-Leninist etnik yapılı ayrılıkçı örgüttür. 2011 yılında silahlı mücadeleye son vermiştir. FKÖ(Filistin Kurtuluş Örgütü)'nün temelleri 1964'ün Ocak ayında Mısır'da toplanan Arap zirvesinde temelleri atılmıştır.1964 Mayıs'ında toplanan Filistin Ulusal Konseyi, 1964 Haziran'ında FKÖ'nün kurulduğunu açıklamıştır. Filistin topraklarında bağımsız bir devlet kurmak için mücadele etmektedirler. İsrail ise bu bağımsızlığı ve Filistinlilerin self-determinasyon hakkını tanımamakta ve Filistinlilerin bu haklarını Ürdün devleti kurulduğunda kullandıklarını iddia etmektedirler. Ceyş-İ Muhammed (Muhammed'in Ordusu) 2000 yılında Pakistan'da kurulmuş İslami radikal bir gruptur. Örgütün başlıca amacı Pakistan ile Keşmir'i birleştirmektir. Cemaat İslamiya, El Kaide ile bağlantılı, Güney Asya kökenli bir terör örgütüdür. Örgüt, Brunei, Endonezya, Malezya, Singapur, Güney Filipinler ve Güney Tayland'ı kapsayan alanda bir İslam devleti kurmak amacıyla 1990'ların sonlarında üye edinme ve terörist eğitime çalışmalarına başlamıştır.

Soğuk Savaş'ın bitimine kadar siyasi bir ilke niteliğinde taşıyan self-determinasyon, günümüzde ise tüm halklar için içsel anlamda bir hak, dışsal anlamda bir ilke olarak kabul edilmektedir (Aydın, 2017: 11). Birçok ülkede yaşayan halkların çoğu kendilerini bir ulus, ancak ulus devleti yönetenler ise kendilerini ulus olarak görenleri ise bir halk olarak görmektedirler. Gerçek bir halk tanımının yapılamayışı ise bu kavramları zorlaştırmaktadır. Uluslaşmayı gerçekleştirememiş birçok devlet bu tartışmalarla uğraşmakta ve bu fırsattan yararlanmaya çalışan ulus devlet içerisinde yaşayan kendini bir halk veya başka bir ulus olarak görenler ise içinde bulunduğu devlete başkaldırmada ve bağımsızlıklarını elde etmek için teröre başvurumaktadırlar. Ulus devletler içerisinde yaşayanlar, farklı dilleri, kültürleri, belli bir toprak parçasında yoğunlaşmış nüfusları ile kendilerini halk olarak kabul etmektedirler. Ancak, her farklı etnik, dilsel veya dinsel grupların halk olduğu tartışmalıdır.

Kongo 30 Haziran 1960 tarihinde bağımsızlığını kazandıktan kısa bir süre sonra ülkenin güneydoğusunda bulunan Katanga eyaleti bağımsızlığını ilan etmiş ve Kongo üç yıl süren silahlı çatışmalarla sürüklenmiştir. BM Güvenlik Konseyi, 1961'de aldığı bir karar sonucunda Katanga'nın bağımsızlık kararını ret etmiştir. Nijerya'dan ayrılmak isteyen İbgo'ların bağımsız bir devlet kurma teşebbüsünde bulunmuştur. Doğu bölgesi başkanı Ojukwu, 1967'de Biafra adıyla bir devlet kurduğunu ilan etmesi üzerine ülkede çatışmalar başlamış ve 1970 Ocak'da Biafra teslim oluncaya kadar yüz binlerce insan hayatlarını kaybetmiştir (URL 8).

Self-determinasyon hakkı açısından bakıldığında Çeçenlerin Ruslardan ayrı bir halk olduğu, dini, dili ve kültürü ile farklı oldukları kesindir. Uluslararası hukuk, artık insan hakları ihlallerini devletlerin içişlerine ait bir sorun olarak görmemekte ve uluslararası bir sorun olarak ele almaktadır. Çeçen halkının uluslararası hukuka göre kendi kaderini belirleme ve ayrılma hakkı olmasına rağmen, Rusya, Çeçenistan'da ki mücadeleyi terörist faaliyetleri olarak görmektedir ve birçok Çeçen lider terörist metotlarla öldürülmektedir.

4.1. Self-Determinasyon, Türkiye Kürtleri ve Terör

Bugün Irak, Suriye, İran ve Türkiye gibi dört ülkeye dağılmış ve yerleşmiş olarak yaşayan Kürtler, farklı yönetim biçimi ve değişik şartlar altında hayatlarını sürdürmektedirler. Ancak Irak, İran, Suriye gibi ülkelere bakıldığında bu ülkelerde yaşayan Kürtlerin terör yoluyla mevcut ülkelerin yönetimine karşı bir çatışmalı dönemden geçtikleri görülmektedir. Özellikle İran ve Irak'ta yaşayan Kürtlerin bu ülkelerin yöneticileri tarafından terörist yöntemlerle bir birlerine karşı kullanıldıkları bilinmektedir. İran'da kurulan kısa ömürlü Mahabat Kürt Cumhuriyeti fazla yaşayamadan yıkılmıştır. Ancak Irak'ta bulunan

Kürtler uzun mücadeleden ve mevcut rejime karşı yapmış oldukları terör faaliyetleri ve dış ülkelerin yardımları neticesinde ülkenin Kuzeyinde kendilerine bir Kürdistan bölgesel yönetimi kurmuştur. Arap baharıyla birlikte Suriye’de devam eden iç savaşla birlikte ülkenin Kuzeyinde yaşayan Kürtler terör faaliyetleri ve emperyal devletlerin ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nin desteğiyle, sözde Irak-Şam İslam Devleti (IŞİD)’e karşı yapmış oldukları terör faaliyetlerine karşı Irak’ın Kuzeyi gibi Suriye’nin Kuzeyinde de bir bölgesel yönetim kurulmuş gibi görünmektedir. Ülkemizde de kırk yıldan beri devam eden bölücü bir terör faaliyetleri devam etmektedir. Zaman zaman sönümlenen Kürt siyasal hareketi, fırsat ve dış destek bulduğu anda hemen faaliyete geçmekte ve terörist faaliyetlerine başlamaktadır. Kürt siyasal hareketi içerisinde bulunan bazı gruplar terörle aralarına mesafe koyarken ancak bazı siyasal organizasyonlar bırakın araya mesafe koymayı, çatışmalarda hayatlarını kaybeden teröristlerin cenaze törenlerine katılmakta ve kazandıkları belediyelerde belediye araçlarıyla terörist cenazelerini taşımakta, teröristleri özgürlük savaşçısı olarak görmekte ve terörist tanımını değiştirerek bunları gerilla olarak nitelendirmektedirler. Gerilla ile terörist anlam olarak farklılaşmaktadır. Bölücü örgüt mensupları da kendilerini terörist değil de Kürtlerin verdiği kurtuluş savaşında bir gerilla olarak nitelendirmektedirler.

Uluslararası hukukun kabul ettiği ve gayet açık olan hükümlerine rağmen birçok etnik temelli hareket ve örgütler, bazı devletlerce ulusal kurtuluş hareketi olarak görülmekte ve siyasi mücadele aracı olarak desteklenmektedir. Uygulamada hangi ulusal hareketin bağımsızlık hareketi, hangilerinin ise terörist hareketi olduğuna dair belirli parametreler ve kriterler oluşturulmuştur. Bağımsızlık hareketlerinin mücadele ettikleri ülke parçası üzerinde denetimlerinin olması bu kriterlerden biridir. Cezayir’de FLN’nin, Batı Sahra’da ise POLISARO gibi örgütlerin mücadele ettikleri topraklar üzerinde hâkimiyetleri söz konusuydu. Ancak FKÖ, SWAPO, ANC gibi bağımsızlık hareketlerinin çoğu ise mücadelelerini dost bir ülke toprağından sürdürmüşlerdir. Toprağı kontrol etmek, ulusal bağımsızlık hareketleri için ayırt edici bir özellik değildir (Taşdemir ve Özer, 2017: 73).

Terörizmin bir din, ulus adına, hangi gerekçelerle, hangi hesaplarla nerede kim tarafından hangi şartlar altında işlenirse işlensin hiçbir neden ve faktör terör eylemlerini meşru saymazken, sömürge veya yabancı işgali altındaki halkların self-determinasyon (ulusların kendi kaderini tayin hakkı) ve ulusal kurtuluş için gerçekleştirdikleri eylemleri ve terörist faaliyetleri meşru görmekte ve bu tür eylem gerçekleştirenleri ulusal kurtuluş savaşçısı kabul etmektedirler. Bazı devletler terör örgütlerini ulus devleti parçalayıcı aparatlar olarak görmekte ve desteklemektedir. Terör örgütlerine istihbari, lojistik ve ekonomik olarak destek vermektedirler. Emperyalist devletlerin desteğini almak isteyen ayrılıkçı ve bölücü terör örgütleri ise mücadelelerini genel olarak ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı olarak görülen self-determinasyon ilkesine dayandırmaktadır.

BM Genel Kurulunun birçok kararlarında da terörizm kınanırken, ancak bu kınamanın yanında birçok terör örgütünü desteklemektedirler. Bu desteklerinin ana dayanağını ise self-determinasyon ilkesi oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler’in 1987 tarihli bir kararı uluslararası terörizmi kınamasına rağmen, Birleşmiş Milletler Şartında yer alan “halkların self -determinasyon hakkını” teyit ederek “sömürge ve ırkçı rejimler ve yabancı baskısının diğer şekilleri altında yaşayan halkların” mücadelelerini meşru kabul etmektedir. Ulusal kurtuluş mücadelesi verdiğini iddia edenler ise de bu kapsamdan faydalanmaktadırlar. Bunun nedeni de self- determinasyon hakkının içeriği ve uluslararası hukuktaki konumunu çok ayrı ve uzun bir tartışma konusu olmasıdır. Gerek “halk”ın ve “terör”ün bir ortak tanımının bulunmaması ve bugüne kadar da yapılamaması bu tartışmanın daha çok süreceği tahmin edilmektedir. Devletler, rekabet halinde oldukları diğer devletleri zayıflatmak amacıyla zaman zaman uluslararası terörizme ve teröristlere destek vermektedirler.

Devletler, kendi menfaatleri ve çıkarlarına göre dünyada gelişen ve gelişebilecek siyasi olaylara karşı vaziyet almayı tercih ederler. PKK’yı besleyen ve örgüte katılımların devam etmesini sağlayan temel argüman ve örgütün iddiası, şiddet olmadan Kürtlerin demokratik haklarını alamayacaklarıdır. Bölücü örgütün benimsediği ise uzun süreli devrimci halk savaşıdır.

Ayrılıkçı örgüt PKK, ulusal kurtuluş hareketi midir veya terör örgütü müdür mutlaka incelenmesi gereken ve tanımı yapılması icap eden bir örnektir. Yapmış olduğu eylemler en acımasız ve en vahşi terör örgütlerinden birisi olduğu yaptığı saldırılar ve işlemiş olduğu suçlar insanlık tarihinde görülmemiş bir örnek teşkil eder. Ancak uzun bir süre geçmesine rağmen halen Türkiye cumhuriyetini meşgul etmesi ve belirli bir insan kaynağına sahip olması kendisini ulusal kurtuluş hareketi olarak görmesi ve bugüne

kadar yaklaşık kırk yıldır kanlı olaylara başvurması, siyasi bir partiyi desteklemesi ve bu siyasi partinin bugüne kadar bu bölücü örgütün eylemlerini kınamaması, kendisinin ulusal kurtuluş hareketi olduğu algısı üzerine çalışması Kürt halkında karşılık bulmaktadır. Her ne kadar seçimlerde desteklediği parti HDP'nin (Halkların Demokrasi Partisi) oy alıp belediye başkanlıklarını kazanması, TBMM'ye milletvekili göndermiş olması PKK'nın kesinlikle meşru ve hukuki bir zeminde yer almadığı ve terör örgütü olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır. Ancak PKK'nın kuruluş süreci ve yaptığı kanlı eylemler ele alındığında örgütün tıpkı bir ulusal kurtuluş hareketi gibi sözde işgal edilmiş toprak parçası üzerinde halkına özgürlük getirmek amacı taşıyan silahlı grup izlenimi vermeye çalıştığı görülmektedir. Yaptığı çalışmaları ve eylemlerini Kürt halkının self-determinasyon hakkının var olduğu algısı yaratarak meşrulaştırmaya çalışmıştır. Buna karşın örgüt vahşi eylemlerde bulunmaktan geri kalmamış ve etnik temelli ayrılıkçı bir terör örgütü olduğundan etnik kimlik üzerinden terör saldırıları gerçekleştirmiştir.

Bir ulusal kurtuluş hareketlerini ve terör örgütlerini söylemler üzerinden birbirinden ayırmak son derece zor bir durumdur. Hem ulusal kurtuluş hareketleri, hem de terör örgütleri yaptıkları mücadeleyi meşru görmek için self-determinasyon ilkesine sarılmakta ve uluslararası hukuk değerleri üzerinden bir algı oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Terör örgütlerinin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin birbirlerinden farklı olduklarını ortaya çıkarmak için söylemleri tek başına temel almak yeterli bir ölçüt sayılmaz. Çünkü en kanlı ve vahşi terör örgütleri dahi söylemlerinde meşruiyet iddiasında bulunurlar. Dolayısıyla ayrımı ortaya koymak güçleşmektedir. Ulusal kurtuluş hareketleri ve terör örgütlerini birbirlerinden ayırmak için söylemlerinden ziyade eylemlerine bakmak gerekir (Öğütçü,2018, s.140).

5. SONUÇ

Türkiye, Kürtlerin yaşadığı ülkeler içerisinde tek demokratik ülkedir. Anayasa ve yasalarda ülkede yaşayan herhangi bir etnik gruba üstünlük tanınmamakta ve ulus-devlet olarak yapılandırılması, ulusun etnik bir birime dayandığı anlamına gelmemektedir. Anayasanın 66. Maddesine göre, "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" ifadesi ile Türklük tanımı vatandaşlık bağı ile ifade edilmiş ve herhangi bir grubu ayrıcalıklı hale getirmemiştir.

Atatürk'ün Türklük tanımı da farklı değildir: "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk milleti denir." Devlet örgütlenmesi cumhuriyetin kuruluşundan itibaren herkese açık olmuştur. Herhangi bir etnik gruba tahsis edilen, ötekilere yasaklanan siyasi yahut bürokratik bir mevki mevcut değildir (Yücel, 2014: 93).

Türkiye'yi işgalci veya sömürgeci güç olarak göstermek gerçekle bağdaşmamakta ve bölücü örgütün kırk yıldan beri sürdürdüğü terörist faaliyetlerin ve Türkiye'de bulunan Kürtlerin bağımsızlığını sağlayarak sonra dört ülkeye dağılmış Kürtleri tek ve bağımsız birleşik Kürdistan kurma mücadelesi için isyanlar çıkarmak ırkçılık ve zorbalıktır. Bölücü örgütün yapmış oldukları terör faaliyetleri her şeyden önce Kürt vatandaşlarımızın faydasına değil bilakis zararlıdır. Self-determinasyon hakkı bir defaya mahsustur. Ülkemizde yaşayan Kürt vatandaşlarımız Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda bu hakkını Türklerle beraber yaşamakta kullanmıştır. PKK bölücü ve ayrılıkçı bir örgüttür. Yapmış oldukları terör eylemlerinin Kürtler için verdikleri ulusal kurtuluş hareketiyle bir ilgisi ve bağı bulunmamakta ve bugüne kadar yapmış oldukları eylemler Kürt vatandaşların çoğunluğu tarafından tasvip görmemektedir. Eğer aksi bir durum olsa idi bölücü örgütün hayalleri gerçekleşebilirdi. Ancak ayrılıkçı örgüt PKK bugüne kadar çok istediği Kürt- Türk çatışmasını gerçekleştirememiştir. Türk ve Kürt vatandaşlarımızın sağduyusu galip gelmiş ve herhangi bir bölünme ve kendilerini ulus olarak veya halk olarak nitelendiren ve eylemlerini ve terör faaliyetlerini self-determinasyon (ulusların- halkların kendi kaderini tayin hakkı) ilkesine dayandırmaya çalışan PKK'nın arzu ve istekleri gerçekleşmemiştir.

KAYNAKÇA

- ALKAN, N. (2004). *Terör Örgütlerinin Finans Kaynakları*, Polis dergisi, s.40, Ankara, ss.290
- ALTUĞ, Y. (1995). *Terörün Anatomisi*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, s.19.
- AYDIN, N. (2004). "Terör, Terörizm ve Terörle Mücadelede Stratejik Yaklaşımlar", *Polis Dergisi*, Terör Özel Sayısı, EGM Yayınları, Ankara, s.310.

- AYDIN, R. (2017). *Self-determinasyon ve Ayrılma Hakkı Çerçevesinde Katalonya'nın Bağımsızlık Sorunsalının Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi SBD, C,4, s.11
- AYDINER, G. (2004). "Dünyada ve Türkiye'de Terör", *Polis Dergisi*, Sayı 40, Ankara, s.7.
- BAL, M. A. (2003). *Savaş Stratejilerinde Terör*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, s.29.
- BERNHARDT, R. (1982). *Encyclopedia of Public International Law*. Amsterdam: North- Holland Publishing Company, s. 245–249.
- BEŞE, E. (2004). "Terörizmin Literatürü Üzerine", *Polis Dergisi*, Terörle Mücadele Özel Sayısı. Ankara, s. 39
- BEŞE, E. (2002). *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, Seçkin Kitapevi, Ankara, s. 1.
- BİLA, F. (2004). *Hangi PKK: Satranç Tahtasındaki Yeni Hamleler*, Ümit Yayıncılık, Ankara, s.110.
- BÜYÜK Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (1986). İnterpress Basın ve Yayıncılık A.S. Libraire Larousse, C.22, s. 11445
- ÇAĞLAR, A. (1995). "Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Yapısal Özellikleri", *Strateji Dergisi*, Ankara, Sayı. 9, s.124
- ÇAĞLAR, A. (2000). "Terör ve Türkiye, Genel Durum", 1.Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri, *Fırat Üniversitesi Yayınları*, Elazığ, s. 916.
- DENKER, M. S. (1999). *Uluslararası Terör, Türkiye ve PKK*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, s.3.
- DİLMAÇ, S. (2004). "Global Tehdit: Terörizm ve Türkiye'ye Etkisi", *Polis Dergisi*, Ankara, , Sayı.40, s. 360.
- DÖNMEZER, S. (1989). *Kriminoloji, İstanbul Üniversitesi Yayını*, İstanbul, s.12.
- GERÇEK, H. H. (2000). *Bölücü Terör Örgütleri*, Terörle Mücadele Hizmetleri Kurs Notları, Terörle Mücadele Harekât Daire Başkanlığı, Ankara, s. 4.
- GÜNEŞTEN HÜZMELER, (2011). *Héviya Jinê*, no.1, s.7.
- GÜRSES, E. (2001). *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi, IRA-ETA-PKK*, Bağlam, Ankara, s.19.
- HAFIZOĞLU, D. (2000), "Terörist Grupların Örgütlenmesi ve Yönetimi," Ü. Özdağ ve O. M. Öztürk,(Ed.), *Terörizm İncelemeleri*, Ankara, ASAM,
- HAZIR, H. (2001). *Siyasal Şiddet ve Terörizm*, Nobel Yayınları, Ankara, s. 63.
- KAYA, İ. (2005). *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Usak yayınları.1. Baskı, Ankara, s.4.
- KELEŞ, R. ve ARTUN, Ü. (1982). *Kent ve Siyasal Şiddet*, Turhan Kitapevi, Ankara, s.3.
- KOCAMAN, S. (2004). *Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti Örneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s.64
- KOÇAK, M. (2018). *Self Determinasyon Hakkı ve Self Determinasyon Hakkı Teorileri*, Dokuz Eylül Üniversitesi *Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.23, s.38, s.85-148
- KONGAR, E. (2001). *Küresel Terör ve Türkiye, Küreselleşme*, Huntington, Remzi Kitapevi, s.77-78
- MALANCZUK, P. (2002). *Modern Introduction to International Law*. Taylor & Francis E-Library, s.104,
- ÖĞÜTCÜ, O. (2018). *Uluslararası Hukukta Ulusal Kurtuluş Hareketi ve Terör Örgütü Ayrımı*, , T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Isparta, s.131.
- ÖKTEM, E. (2004). *Uluslararası Hukukta Terörizm: "Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri"*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, s.5, s.146
- ÖZCAN, N. A. (2001). *PKK (Kürdistan İşçi Partisi), Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*, ASAM, Ankara, s.75.

- PURVER, S. R. (1996). *Chemical and biological Terrorism, New Threat to Public Safety*. London Research institute, London, s.5- 6.
- SHAW, M. N. (2017). *International Law*. Cambridge University Press, s.195
- TAŞDEMİR, F. ve Özer, A. (2017). *Uluslararası Hukuk Perspektifinden, Self- Determinasyon ve Ayrılma*. Ankara: Hukuk Yayınları, s.73
- TAVAS, T. (2000). *Terörizm, Psikolojisi ve Hedefleri, Terörizm İncelemeleri, Jeopolitik-Strateji-Terör Yayınlar Dizisi:3*, ASAM, Ankara, s. 17.
- TOKDOĞAN. N. (2013). *Kürt Kadınların Sesi: Bir Karşıt Kamusal Pratiği Olarak Hêviya Jinê Dergisi* Ankara Üniversitesi, Aralık, s.47
- USTA, O. (2003). *Güneydoğuda Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti*, Siirt, s.37-38.
- UZUN, A.(2003). *PKK'dan KADEK'e Bir Terör Örgütünün Anatomisi*, Ocak Yayınları, Ankara, s.252.
- WILKINSON, P. (2002). *"Terör ve Terörizm," Silinen Yüzler Karsısında Terör*, Ankara, Ayraç Yayınevi, s.152
- YILDIRIM, A. G. (2000). *"Terörizm ve Türkiye"*, 1. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri, Fırat Üniversitesi Yayınları, Elazığ, s. 681.
- YÜCEL, Ö. (2014). *Halkların Ekonomik Self Determinasyon Hakkı*, Adam Akademi, s,93
- ZAFER, H. (1999). *Ceza Hukukunda Terörizm, Milletlerarası Metinler ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Işığında*, Beta, İstanbul, s.10.
- URL-1. <http://www.belgenet.com/dava03.html>, Erişim Tarihi. 03.10.2005, Ankara C. Başsavcılığınca. Abdullah ÖCALAN Hakkında Hazırlanan iddianame.
- URL-2. <http://www.egm.gov.tr>. Erisim Tarihi.08.05.2003
- URL-3. http://www.tdk.org.tr/?option=com_karsilik&view=karsilik&kategori=abecesel&kelime2=s, (31.01.2018)
- URL-4. <http://www.mfa.gov.tr/afrika-birligi.tr.mfa> , (27.12.2017), Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Afrika Birliği Örgütü (ABÖ),
- URL-5 <http://daccess-ddsny.un.org/doc/resolution/gen/nr0/218/68/pdf?> Openement, UN General Assembly Resolution 2015, Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, Erişim Tarihi. 2017
- URL-6 www.politikadergisi.com › default › files ÜNEY, İ. (2014). Organize Suç ve Terörizm İlişkisi: PKK Örneği, Yüksek Lisans Tezi, s.10. www.stratejikoperasyon.files.wordpress.com › 2014/04 › org...Erişim Tarihi: 20.10.2020.
- URL-7 <http://documentsddsny.un.org/doc/resolution/gen/nru/> MESSİNA, M. S. (2016). *Compendio De Dritto Internazionale Pubblico*,. Padova, Primiceri Editore. Official Document Sytem of UnitedNations, Erişim Tarihi: 26.12.2017
- URL-8 <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/5785/nijerya-kabile-savaslarlari> DOĞAN, Ü. (1998). Nijerya; Kabile Savaşları, Birikim Dergisi, s.113. Erişim Tarihi: 20.10.2020